LA XINA COM A SUPERPOTÈNCIA ECONÒMICA, FINANCERA I COMERCIAL

Diplomàcia econòmica amb característiques xineses

La relació entre la Xina i l'Amèrica Llatina des de l'adhesió de la Xina a l'Organització Mundial del Comerç

Cuiwen Wang

Il·lustració: Sr. García

L'any 2001, la Xina es va unir a l'Organització Mundial del Comerç (OMC), cosa que va suposar un nou començament per obrir-se encara més. Els vint anys posteriors a l'adhesió a l'OMC són fonamentals per al ràpid desenvolupament econòmic i el creixement en el poder mundial d'aquest país, i també suposa un període per integrar-se profundament en el món i compartir oportunitats de desenvolupament. L'Amèrica Llatina i el Carib (en endavant, l'Amèrica Llatina) tenen una forta afinitat amb els països occidentals a causa del seu patrimoni historicocultural. Pel que fa a la riquesa dels recursos, l'Amèrica Llatina es va incorporar abans al sistema econòmic internacional. A més, els interessos econòmics i les relacions d'aquesta regió amb Espanya, la Gran Bretanya, els Estats Units, Alemanya i altres països europeus i americans estan molt arrelats.

En els darrers 20 anys, s'han produït salts històrics sense precedents entre la Xina i

l'Amèrica Llatina. La Xina ha passat de ser una força perifèrica insignificant a convertir-se en el segon soci comercial i en la segona font d'inversió més important a l'Amèrica Llatina. D'altra banda, l'impacte de la Covid-19 fan palesa la importància de l'ajuda de la Xina a l'Amèrica Llatina. Com poden les relacions Xina-Amèrica Llatina aconseguir fer un salt endavant a curt termini? Quina és la força impulsora darrere de la interacció entre la Xina i l'Amèrica Llatina? Quines característiques té aquest procés? Si observem les relacions entre la Xina i l'Amèrica Llatina en les darreres dues dècades, després de l'adhesió de la Xina a l'Organització Mundial del Comerç, veiem que explorar l'estructura general i les forces impulsores de la diplomàcia econòmica a l'Amèrica Llatina és important per entendre el desenvolupament de la diplomàcia xinesa en el futur.

L'estatus de l'Amèrica Llatina en l'estratègia diplomàtica de la Xina

La Xina ha considerat els països més importants com a clau, els països veïns com a prioritaris i els països en vies desenvolupament com els fonaments de la diplomàcia. En les relacions entre els països més importants, les de la Xina i els Estats Units són la màxima prioritat. Aquestes connexions decideixen i influeixen en la diplomàcia xinesa i les relacions amb altres països, com queda especialment palès en el vincle entre la Xina i l'Amèrica Llatina.

Influenciada pels Estats Units, després de la fundació de la República Popular de la Xina l'Amèrica Llatina es va convertir en la regió que va experimentar un procés més llarg i complicat per establir relacions diplomàtiques amb la Xina. Als anys seixanta, només Cuba havia establert aquesta mena de relacions amb la Xina, i la relació entre la Xina i l'Amèrica Llatina es limitava als intercanvis i al comerç de caire no governamental. A partir dels anys setanta i vuitanta, la Xina va anar establint gradualment relacions internacionals normals amb onze països llatinoamericans. El 1990, el president xinès Yang Shangkun va visitar cinc països de l'Amèrica Llatina, la primera vegada que un president xinès va trepitjar el continent. Als anys noranta, els vincles econòmics de la Xina amb aquesta regió encara eren força limitats.

> Sota la influència dels Estats Units, l'Amèrica Llatina es va convertir en la regió que va experimentar un procés més llarg i complicat per establir relacions diplomàtiques amb la República Popular de la Xina

L'adhesió oficial de la Xina a l'Organització Mundial del Comerç el 2001 és una fita per a la seva obertura al món i la globalització econòmica. En els últims vint anys, la contribució mitjana de la Xina al creixement econòmic mundial ha sigut de prop del 30%. El 2020, la Xina és l'únic país de les economies més importants que ha aconseguit un creixement positiu, i s'ha convertit en el motor principal per a la recuperació i el creixement de

l'economia mundial. Després de l'entrada de la Xina a l'Organització Mundial del Comerç, els líders van tenir una nova perspectiva sobre la relació entre l'economia i la política exterior. A la reunió dels diplomàtics xinesos enviats a l'estranger de l'agost del 2004, el secretari general Hu Jintao va assenyalar: "En aquesta nova era i etapa hauríem de reforçar la diplomàcia econòmica" [1]. Llavors, el Consell d'Estat va celebrar una conferència nacional sobre diplomàcia econòmica per a països en vies de desenvolupament. Per primera vegada en la nova Xina, els països en vies de desenvolupament van rebre més atenció en les estratègies i polítiques exteriors, especialment pel que fa a la diplomàcia econòmica.

Espanya, el Regne Unit, Alemanya i els Estats Units han estat molt de temps operant i acumulant a l'Amèrica Llatina. En comparació, la Xina arriba tard. El novembre del 2004, Hu Jintao va visitar el Brasil, l'Argentina, Xile i Cuba, una cosa que va cridar l'atenció de tot el món. Quan Hu va tornar a visitar la zona el 2008, la Xina va publicar el primer document sobre la seva política envers l'Amèrica Llatina, *China's Policy Paper on Latin America and the Caribbean*, que establia la postura oficial sobre les relacions entre la Xina i l'Amèrica Llatina. L'existència de documents sobre l'Amèrica Llatina també implica que la Xina ha elaborat un sistema complet amb plans estratègics i polítics per a diferents regions del món.

La crisi financera global del 2009 va suposar una oportunitat per millorar encara més les relacions entre la Xina i l'Amèrica Llatina. Durant la crisi, "les exportacions de l'Amèrica Llatina als Estats Units i la Unió Europea van caure un 25%, a Àsia van caure un 4% i a la Xina van augmentar un 11%" [2]. Els economistes del Banc Mundial van assenyalar que, "en comparació amb els països d'ingressos mitjans, el 2009 la recessió econòmica a l'Amèrica Llatina va ser relativament curta i la velocitat de recuperació va ser ràpida. Els motius principals són, en primer lloc, que la demanda de la Xina de matèries primeres procedents de l'Amèrica Llatina indirectament ha augmentat els preus de les matèries primeres exportades des d'aquesta zona. En segon lloc, el comerç directe i la inversió de la Xina han permès que l'Amèrica Llatina deixi ràpidament enrere la recessió econòmica provocada per la crisi financera, una cosa que ha augmentat l'esperança en el desenvolupament a llarg termini d'aquesta regió" [3].

El 2013, Xi Jinping va visitar l'Amèrica Llatina, cosa que el va convertir en el primer líder xinès que va visitar aquesta zona el primer any de ser elegit. En els darrers vuit anys, el president Xi ha visitat l'Amèrica Llatina cinc vegades, un fet que demostra la gran importància que donen a la regió els líders xinesos. El 17 de juliol del 2014, a la reunió de líders Xina-Amèrica Llatina que es va celebrar a Brasília, el president Xi va proposar per primera vegada construir una comunitat xinesa i llatinoamericana de futur compartit i va establir un nou model del "pla integral de 5 esferes" i un nou marc "1+3+6"

> Les relacions econòmiques entre la Xina i l'Amèrica Llatina es promouen a través de mitjans polítics d'alt nivell: el servei polític a l'economia s'ha convertit en una de les característiques de la diplomàcia econòmica

L'Amèrica Llatina es va convertir en la regió on la Xina va promoure abans el concepte i la pràctica diplomàtica d'una comunitat de futur compartit per a la humanitat. El gener del 2015 es va crear el fòrum Xina-Celac i es va publicar el Pla de Cooperació (2015-2019). El 2017, Panamà va ser el primer país que va signar el document de cooperació de la Iniciativa del Cinturó i Ruta de la Seda (BRI, segons la sigla en anglès) amb el govern xinès. Fins ara, la Xina ha signat el document de cooperació del Cinturó i Ruta de la Seda amb dinou països llatinoamericans. Des que el president Xi va assumir el càrrec, la Xina ha invertit més recursos en aquesta regió. El 2015, el govern xinès va crear el càrrec de representant especial per als assumptes llatinoamericans. Del 2013 al 2016, la Xina va millorar les relacions amb vuit socis comercials llatinoamericans a associació estratègica.

Els eixos de la diplomàcia econòmica de la Xina a l'Amèrica Llatina

A l'Amèrica Llatina, les relacions econòmiques entre la Xina i aquesta regió es promouen a través de mitjans polítics d'alt nivell, com ara visites i forces polítiques. El servei polític a l'economia s'ha convertit en una de les característiques de la diplomàcia econòmica, cosa que també suposa la continuació i el desenvolupament de la lògica tradicional de la tasca diplomàtica de la Xina, al servei de la reforma econòmica des de l'obertura d'aquest país. El 2004, la visita diplomàtica dels líders xinesos a Llatinoamèrica va encoratjar que "la Xina i l'Amèrica Llatina signessin 39 acords comercials i que l'accés de l'Amèrica Llatina a la inversió xinesa de 30.000 milions de dòlars fes prioritària la visita de Hu Jintao a Llatinoamèrica" [4]. Des del 18è Congrés Nacional del Partit Comunista Xinès, la Xina i l'Amèrica Llatina han seguit un rumb general guiat per la planificació estratègica i el disseny de primer nivell. Els líders xinesos han presentat una sèrie de conceptes estratègics, inclosa la Belt and Road Initiative (BRI) [5], com ara la comunitat de futur compartit per a la humanitat i el cinturó econòmic de la Ruta de la Seda. Les relacions han entrat en una nova era de lideratge d'alt nivell i de construcció estratègica.

Amb el desenvolupament de les relacions entre la Xina i l'Amèrica Llatina, l'estatus d'aquesta regió a la Xina ha anat millorant contínuament. Les relacions s'han anat obrint pas gradualment entre les pressions estructurals de la Xina i els Estats Units. La diplomàcia envers l'Amèrica Llatina prové principalment de l'estructura estratègica diplomàtica envers els països en vies de desenvolupament. En comparació amb els antecedents històrics de les relacions xineses i africanes o xineses i àrabs, l'Amèrica Llatina va començar més tard en aquest procés diplomàtic. No obstant això, les dues regions van aconseguir moltes innovacions institucionals i avenços històrics en àrees específiques i la cooperació amb països objectiu [6]. A la Conferència Central sobre afers exteriors del 2018, Xi va assenyalar que "per a la Xina, els països en vies de desenvolupament són aliats naturals en els afers internacionals" [7]. Amb el ràpid increment dels mercats emergents i dels països en vies de desenvolupament, la Xina acatarà el seu estatus de país en vies de desenvolupament i participarà en qüestions internacionals amb els països en vies de desenvolupament, i l'estatus dels països en vies de desenvolupament en l'estructura econòmica i estratègica de la Xina millorarà encara més. Aquesta és una oportunitat de desenvolupament que ofereix a la Xina un segle de canvis globals, i també és la connotació essencial de la col·laboració

xinesa i llatinoamericana.

Els elements de la diplomàcia econòmica de la Xina a l'Amèrica Llatina

La complementarietat comercial i l'estratègia dels tractats de lliure comerç

Des de la dècada del 2000, la Xina s'ha desenvolupat ràpidament i s'ha convertit en un nou motor del creixement econòmic mundial. En l'actualitat, la Xina és el soci comercial més important de 128 països i és el principal mercat d'exportació que més creix del món, i l'importador principal d'energia i recursos. En les últimes dues dècades, l'Amèrica Llatina s'ha convertit en la regió d'exportacions mundials a la Xina que més creix, i la Xina és el seu segon soci comercial més important, la seva segona font d'importació i el seu tercer mercat d'exportació més destacat. L'entorn internacional durant el període del boom de les primeres matèries del nou segle i la transformació del model d'industrialització de la Xina han impulsat la demanda de recursos i energia. La força impulsora per al progrés del comerç entre la Xina i els països sud-americans prové de la demanda de mercat basada en els respectius avantatges comparatius. Després de dues dècades, els països sud-americans solen veure els negocis amb la Xina com una oportunitat de desenvolupament. Jorge Heine, com a ex-ambaixador de Xile a la Xina, va dir que la Xina no només és el principal soci comercial de l'Amèrica del Sud, sinó que també un "bon" soci comercial [8].

> Tot i haver començat més tard, les relacions amb l'Amèrica Llatina han aconseguit moltes innovacions institucionals i avenços històrics en àrees específiques en comparació amb els antecedents de les relacions xineses-africanes i xineses-àrabs

El nivell de vida de la població va millorar a partir del punt que la Xina va començar a proporcionar-los productes manufacturats barats [9]. Basant-se en la demanda de la facilitació del comerç, la Xina ha parat més atenció a les activitats de mostra de les zones de lliure comerç i dels acords comercials. Després que la Xina s'adherís a l'Organització Mundial del Comerç, Xile va ser el primer país llatinoamericà que va signar un acord bilateral de lliure comerç amb aquest país i que va reconèixer la plena condició d'economia de mercat de la Xina. Segons la informació publicada pel Ministeri de Comerç de la Xina, actualment la Zona de Lliure Comerç entre la Xina i Xile s'ha convertit en la zona d'aquestes característiques més oberta de la Xina per al comerç de mercaderies. Entre els 18 acords bilaterals de lliure comerç que la Xina ha signat al món, a l'Amèrica Llatina ho ha fet amb Xile, el Perú i Costa Rica . La Xina ha finalitzat les negociacions per actualitzar la zona de lliure comerç amb Xile i n'està negociant una actualització amb el Perú. A més, la Xina dirigeix una zona de lliure comerç amb Panamà, cosa que demostra la viabilitat del

lliure comerç amb Colòmbia. L'experiència d'establir zones de lliure comerç amb l'Amèrica Llatina també és important per a la Xina a l'hora de promoure la creació de zones de lliure comerç als països en vies de desenvolupament. Aquesta estratègia de lliure comerç mostra la voluntat política de la Xina de fer entrar la seva diplomàcia econòmica en un nivell superior.

Empreses xineses que interaccionen amb l'Amèrica Llatina

El 2002, el govern xinès va establir formalment la inversió estrangera directa (OFDI, segons les sigles en anglès). El 2003, la Xina va implementar l'estratègia de "sortida al món" i des de llavors l'OFDI ha tingut un creixement sostingut. Des del 2003 fins al 2013, les accions de la inversió directa de la Xina a l'Amèrica Llatina s'han multiplicat per 18. El 2016, la Xina es va convertir en un proveïdor net d'inversió estrangera directa per primera vegada. Segons les estadístiques del Ministeri de Comerç de la Xina, les accions d'inversió xineses a l'Amèrica Llatina han arribat als 386.890 milions de dòlars, cosa que, a finals del 2017, suposava el 21,4% de les accions d'inversió estrangera directa de la Xina. L'Amèrica Llatina s'ha convertit en la segona destinació més important per a la inversió estrangera de la Xina, i la Xina també s'ha convertit en una font d'inversió estable per a l'Amèrica Llatina. Després de més de 20 anys, empreses xineses han arrelat a l'Amèrica Llatina i les activitats econòmiques en aquesta regió s'han integrat a l'Amèrica Llatina. El fet que la Xina pugui assolir els seus objectius econòmics a l'estranger no només depèn del govern objectiu, sinó també de la interacció amb les empreses, les organitzacions no governamentals, la societat civil i les diferents forces polítiques del país receptor. El govern ja no és l'única força dominant en la xarxa de política exterior de la Xina. Per exemple, molts projectes d'inversió xinesos, encara que van rebre el suport del país receptor, van fracassar a causa de l'oposició de forces nacionals.

El "capital pacient" i la promesa d'inversió a llarg termini

Després de la proposta de la Iniciativa del Cinturó i Ruta de la Seda el 2013, la Xina va proposar "establir bancs de desenvolupament, accelerant la construcció per interconnectar infraestructures amb els països i regions veïns, promovent la creació del cinturó econòmic de la Ruta de la Seda i de la Ruta Marítima de la Seda, formant un nou patró d'obertura total" [10]. en la tercera sessió plenària del 18è Congrés Nacional del Partit Comunista de la Xina. El finançament del desenvolupament es basa en el crèdit nacional, amb el rendiment del mercat com a pilar per assolir els objectius de desenvolupament econòmic i social a través del mercat. La seva operació de finançament és estratègica, a llarg termini i amb pocs beneficis, i juga un paper important a l'hora de compensar la fallada del mercat i el subministrament de béns públics.

Els bancs de desenvolupament principals inclouen el Banc de Desenvolupament de la Xina, el Banc d'Exportació i Importació, el Banc de Desenvolupament Agrícola de la Xina i el Fons de la Ruta de la Seda. El Banc de Desenvolupament de la Xina és una de les portes d'accés més importants per a la diplomàcia econòmica i la cooperació financera de la Xina [11]. El Banc de Desenvolupament de la Xina i el Banc d'Exportació i Importació han proporcionat més de 141.000 milions de dòlars en compromisos de préstec a l'Amèrica Llatina des del

2005, segons el Global Development Partnership Center i la International Development Association. Actualment, la cooperació financera de la Xina a l'Amèrica Llatina inclou el fons d'inversió per a cooperació en capacitat productiva Xina-Amèrica Llatina, els préstecs especials d'infraestructures de la Xina a l'Amèrica Llatina, el fons de cooperació Xina-Amèrica Llatina, el fons per a cooperació en capacitat productiva Xina-Brasil, el fons d'inversió Xina-Mèxic i el fons especial de la Xina al Banc Interamericà de Desenvolupament. El Brasil, l'Argentina, Bolívia i set països més són membres del Banc Asiàtic d'Inversió en Infraestructures.

> La Xina ja no té el rol tradicional de soci comercial o prestador; s'ha convertit en el proveïdor principal de béns públics regionals. A més del govern central, governs locals xinesos, empreses estatals i privades, cambres de comerç i xinesos a l'estranger també han donat diners i materials a l'Amèrica Llatina

El mecanisme de cooperació financera per al desenvolupament Xina-Amèrica Llatina, establert l'abril del 2019, és el primer mecanisme de cooperació financera multilateral entre la Xina i l'Amèrica Llatina. El crèdit per a inversions de la Xina injecta voluntàriament capital financer a llarg termini (deute o capital durant deu anys) als països receptors o socis de desenvolupament. El crèdit financer de la Xina a l'Amèrica Llatina es pot posposar en un cicle de capital a molt llarg termini que se centra en el desenvolupament a llarg termini i no a tornar les inversions a curt termini. Els observadors estrangers ho anomenen "capital pacient".

En dues dècades, la diplomàcia econòmica de la Xina amb l'Amèrica Llatina ha passat d'estar impulsada pel comerç al comerç, la inversió i les finances. El vincle entre la Xina i l'Amèrica Llatina ha entrat en una etapa de maduresa que ha creat una relació d'interdependència Sud-Sud.

La diplomàcia de la vacuna incrementa l'estatus de la Xina a l'Amèrica Llatina

El 2020, afectada per la Covid-19 i la recessió econòmica, la taxa de mortalitat de l'Amèrica Llatina és una de les més altes del món; a més, aquesta regió pateix la pitjor desacceleració econòmica del món. La pandèmia ha emfatitzat la importància de la Xina per a l'Amèrica Llatina. Fent front a la recessió econòmica mundial, el percentatge del comerç de l'Amèrica Llatina amb la Xina ha augmentat fins a un nivell rècord, que s'estima que representa el 3,8% del PIB de les importacions i el 3,2% del PIB de les exportacions [12].

La Xina va fer una donació de prop de 215 milions de dòlars en prevenció d'epidèmies a l'Amèrica Llatina i el 2020 va proporcionar fins a 1.000 milions de dòlars en préstecs a la

regió de Raga [13]. La Xina ja no té el paper tradicional de soci comercial o prestador, sinó que s'ha convertit en el proveïdor principal de béns públics regionals. A més del govern central, els governs locals xinesos, les empreses estatals, les empreses privades, les cambres de comerç i els xinesos a l'estranger també han donat diners i materials a l'Amèrica Llatina. La Corporació Nacional del Petroli de la Xina (CNPC, segons la sigla en anglès) ha donat més de 26.000 dòlars en equips de protecció individual i subministraments a l'Equador. Huawei ha estat el donant principal de la regió, ja que ha proporcionat tecnologia d'imatges tèrmiques a l'Argentina i un sistema mèdic de diagnòstic assistit de Covid-19 a hospitals locals de l'Equador. A més, Huawei col·labora amb el Ministeri de Salut per desenvolupar una plataforma basada en el núvol per a la col·laboració entre professionals de la salut a Panamà. El comportament corporatiu de Huawei s'ha convertit en un cas típic de com les empreses xineses compleixen la seva responsabilitat social corporativa al país receptor.

Basant-se en els èxits i fonaments aconseguits entre la Xina i l'Amèrica Llatina a través de vincles multicanal als governs, les empreses i la societat, i gràcies al progrés del salt endavant, és possible que les relacions entre la Xina i l'Amèrica Llatina en l'era post-epidèmica entrin en una segona "edat d'or".

REFERÈNCIES

1 — "Speech at the 10th Meeting of Foreign Envoys", *China Youth Daily*, 30 d'agost del 2004.
2 — Rosales, O. et al. (2011) *La República Popular China y América Latina y el Caribe: hacia una nueva fase en el vínculo económico y comercial*, Santiago: Comissió Econòmica per a Amèrica Llatina i el Carib (CEPAL).
3 — Banc Mundial, Latin America and the Caribbean's Long-Term Growth: Made in China?, *Informe bianual*. Washington, DC: Banc Mundial [Disponible en línia].
4 — Stahl, D.P. (2009) Sleeping Dragon? Chinese Energy Security Aspiration in South America and their Implication for U.S. Regional Preeminence, *Informe bianual*. Washington, DC, 2009 [Disponible en línia].
5 — Wang, Yi, "The most distinctive feature of China's diplomacy in 2013 was proactive and enterprising", *People's Daily* [Disponible en línia].
6 — "Xi Jinping Receives and Delivers Important Speeches at the 2017 Working Conferences and Festivals of Diplomatic Envoys Abroad", *People's Daily*, 29 de febrer del 2017, 1st edition.
7 — "Xi Jinping Explains the Diplomatic Thought of Socialism with Chinese Characteristics in the New Era", 25 de juny del 2018.
8 — Heine, J. (2009) "¿Tocó techo la presencia china en América Latina?", *Cuadernos de Política Exterior Argentina (Nueva Época)* 129, 91-93 [Disponible en línia].
9 — Rodríguez, C.A. (2013) "El rol de China en la economía asiática e implicancias para la economía mundial", *Pensamiento Crítico* 18(1), 10 [Disponible en línia].

10 — “Decision of the Central Committee of the Communist Party of China on Several Major Issues of Comprehensively Deepening Reform”, *Xinhuanet.com*, 15 de novembre del 2013.
11 — Myers, M., Ray, R. (2021) *Shifting Gears: Chinese Finance in LAC* [Disponible en línia].
12 — Ray, R., Albright, Z. Wang, K. (2021) China-Latin America Economic Bulletin 2021, *Global Development Policy Center,* Boston: Universitat de Boston [Dispobible en línia].
13 — “Aid from China and the U.S. to Latin America Amid the COVID-19 Crisis”, *Wilson Center* [Disponible en línia].

Cuiwen Wang
Cuiwen Wang és cap del Departament de Relacions Internacionals de l'Escola de Govern Zhou Enlai i directora de l’Institut per al Desenvolupament Internacional de la Universitat de Nankai. Té experiència en recerca i docència en les àrees d’economia política internacional, política exterior xinesa i estudis de l’Amèrica Llatina. Des del 2012, és la vicesecretària general de l’Associació Xinesa d’Estudis Llatinoamericans, i també col·labora com a investigadora adjunta al Centre d'Estudis Llatinoamericans de la Universitat de Nankai. Es va doctorar el 2002 per la Universitat de Nankai. Ha estat becària visitant a la Universitat de Birmingham, a la Universitat de Califòrnia a San Diego i a la Universitat de Barcelona. Ha dut a terme projectes de recerca finançats per la Chinese Academy of Social Sciences i el Ministeri d’Afers Estrangers de la República Popular de la Xina, així com la Korea Foundation for Advanced Studies.